

CONTRIBUȚIA FORMAȚIILOR CARANSEBEȘENE LA UNIREA CEA MARE (1918)

Un obiectiv de seamă al românilor bănățeni pentru a cărei împlinire și-a adus din plin contribuția „Reuniunea română de cântări și muzică” din Caransebeș a fost lupta pentru unitatea națională.

Ștefan Pascu, în cuvîntarea ținută la Mărea adunare națională de la Alba Iulia — Cluj 1968 — spunea: „Societățile culturale naționale înființate în aceste împrejurări (împrejurările social-politice din Banat și Transilvania din secolul al XIX-lea) au constituit fără îndoială realizări de mare însemnătate, atît pe teren cultural național, în provinciile respective, cit și impulsionearea tendințelor de unitate”.

Ideea unirii Transilvaniei și Banatului cu România încolțise de mult în inimile ardelenilor și bănățenilor și tot de atunci au fost luate toate măsurile pentru mobilizarea maselor în vederea trecerii la îndeplinirea acestui ideal.

Un rol de seamă în opera de îndeplinire a unității naționale l-a avut și cîntecul. Armonia vocilor a dat naștere la armonizarea ideilor, care la rîndul lor au realizat armonia socială și solidaritatea națională.

Din statutul Societății române de cântări și muzică din Caransebeș, tipărit în anul 1887, rezultă că scopul societății era „cultivarea cîntării și muzicii”¹. Acest scop era general, și introdus în acest fel în statut pentru a nu fi scos de cenzura autorităților. Adevăratul scop își găsise deja loc în inimile coriștilor care prin cîntec îl transmiteau ascultătorilor.

Pragul secolului al XX-lea găsește corul în plină efervescență, el aducîndu-și aportul la cultivarea conștiinței naționale. „Ce e mai scump la un neam sau popor, căci fără simț și conștiință națională viața lui e pustie, e o vale a plîngerii, dureri și suferințe. Petrecerile ne cultivă limba, iubirea către vatra strămoșească, portul național, moravurile, dătinile și obiceiurile, cari sînt comorile cele mai scumpe ale tuturor popoarelor, cari neîncetat luptă, se zburciumă ca să ne înainteze pe toate căile, ca să-și asigure viitorul fericit”².

În dorința de îmbogățire a repertoriului corului cu piese din patrimoniul muzical național, se simțea nevoia acută a unui număr mare de partituri, ce nu erau scoase de autoritățile din acea vreme întrucît vizau strict caracterul național-românesc. Aceste partituri erau procurate cu

¹ Filiala Arhivelor Statului Caransebeș (FASC), *Statutele societății române de cântări și muzică din Caransebeș*, Fond SRCM, Caransebeș, 1887, p. 1.

² Alexandru din Banat, *Corurile vocale* — „Poporul român” nr. 38, 2 oct. 1904, p. 3; apud, Ion Crișan, *Un veac de cîntec*, Timișoara, 1968.

destul de mare greutate de românii sufletești aflați la conducerea Societății de cântări și muzică.

Îmbogățirea repertoriului corului cu lucrări ale compozitorilor români este evidentă, așa cum reiese și din însemnările păstrate în câteva procese verbale ale societății. „Vicepreședintele (N. Velcu) face propunerea să se procure lucrările decedatului compozitor Ciprian Porumbescu (anul 1898)³.

„Simțindu-se lipsa de „muzicale“ noi, se face propunerea ca să se procure albumul de cântece ale lui G. Șerban din Viena precum și corurile — *Severina* — de Ion Vidu⁴. Anul 1900.

În protocolul ședinței comitetului Societății române de cântări și muzică Caransebeș din 21 noiembrie 1904 se menționează că s-au procurat pentru corul Reuniunii — *Pui de lei*, *Negruța* și *Fetița din Toscana* de Ion Vidu⁵.

Din repertoriul corului din această perioadă scoatem în evidență cîntece cu un profund caracter patriotic ca: *Fiii României* de G. Muzicescu⁶, *Răsunetul Ardealului*⁷, *Pui de lei* de Ion Vidu, *Hora Dobrogei*⁸ de Popovici și altele. Mai amintim din repertoriul corului cîntecul *Dorul înstrăinatului* de Al. Flechtenmacher, prelucrat de Ion Vidu:

„Dulce soare al țării mele ce în leagăn mi-ai zîmbit

Și de multe visuri grele viața jună ai păzit

Dă-mi și azi prin țări străine raze dulci să mai trăiesc

Să mă-ntorc la tine, pe pămîntul strămoșesc“.

Acest cîntec executat de corul caransebeșan a stîrnit entuziasmul ascultătorilor și un proces răsunător intentat de autoritățile locale care au deschis coriștilor o acțiune judiciară „pentru agitație“. Tribunalul din Caransebeș îi achită, dar făcîndu-se recurs, Tabla Regească din Timișoara, cu sentința nr. 2470/25 septembrie 1907 condamnă pe dirijorul Ioachim Alionte și pe coriștii Petru Hertila, Dumitru Dona, Gheorghe Bona și Dimitrie Baba, la 14 zile închisoare corecțională și cite 20 coroane amendă. În motivarea sentinței se arată că acest cîntec a fost cîntat „în mare manifestare de plăcere a publicului de limbă română și conține dragostea și exprimarea înflăcărată a dorului nemărginit față de patria română și eroii ei, deci față de o țară străină, locuită de un neam înrudit⁹. Textul vechi al cîntecului căpătase acum rezonanțe noi, în lumina tragicelor evenimente din anul 1907 din România, așa că teama autorităților în fața presiunii maselor și acțiunii de recurs, i-a determinat după multe târăgănări să-i achite pe coriștii din Caransebeș¹⁰.

³ FASC, Protocolul comitetului SRCM Caransebeș, 5/17 ian. 1898, Dos. 11/1895—1896 fila 63.

⁴ *Ibidem*, Fond SRCM, Dos. 11/1895—1905 fila 79.

⁵ *Ibidem*, Fond SRCM, Dos. 11 fila 118.

⁶ „Foaia Diecezană“ 20, Nr. 16—17 martie 1905 Caransebeș.

⁷ *Ibidem*, 16 Nr. 21—20 mai 1902 Caransebeș.

⁸ *Ibidem*, 16 Nr. 21—20 mai 1902 Caransebeș.

⁹ Teodorovici I., *Momente din viața artistică a Caransebeșului* (manuscris) p. 22.

¹⁰ Cosma Viorel, *Un maestru al muzicii corale — Ion Vidu*, București, 1965, p. 93.

Ura autorităților față de elementele românești era atât de mare încît numele compozitorului Ion Vidu, în acest proces, a fost rostit în repetate rînduri de procurorul tribunalului, reușind ca alături de cîntăreți să-l condamne și pe Ion Vidu. În urma celor întîmplate, coriștii nu s-au descurajat, astfel în același an pregătesc lucrări noi de Ion Vidu, A. Sequens și *Morarul* de Kiriac, dînd cîteva concerte.

Cîntecul românesc, izvorînd din inimile corului din Caransebeș răsună pe scena din Turnu Severin în 1902, Craiova 1905 și în 1906 în București.

Întîlnirile cu frații din România Mare erau emoționante. În anul 1902 corul Doina din Turnu Severin, condus de prof. I. Șt. Paulian, face o vizită Societății române de cîntări și muzică din Caransebeș¹¹. Impresionant a fost momentul cînd corurile reunite, ca simbol al înfrățirii, au intonat *Marșul Dorobanților* de I. Șt. Paulian. Publicul a răsplătit cu aplauze îndelungi, interpretarea plină de măiestrie, pătrunsă de sentimentul omagiului comun adusă vitejiei străbune. Corul „Doina” din Turnu Severin a oferit publicului din Caransebeș „o seară de adevărat deliciu artistic și o ocaziune de a ne cunoaște mai bine și a crea și cimenta legături de adevărată prietenie și frățietate, noi ca întotdeauna cu drag privim spre ei, urmărind orice mișcare a lor”¹².

În același an, în septembrie 1902, corul din Caransebeș se deplasează la Turnu Severin. În articolul „La frați” din ziarul *Foaia Diecezană*¹³ anul XVII Nr. 39 din 29 septembrie 1902 (c.v.) se relatează primirea pe care au făcut-o severinenii Societății române de cîntări și muzică din Caransebeș: „...zilele de 8/21 și 9/22 septembrie 1902 au devenit pentru societatea noastră de cîntări și muzică din Caransebeș, o adevărată sărbătoare înălțătoare de suflet și de inimă... Primirea strălucită și a tot cordială, entuziasmul de care a fost deprins între publicul severinean fără osebire de stare și clasă, ne-a dovedit și ne-a convins cum că în voi ca și în noi bate aceeași inimă românească și toți suntem însuflețiți de aceleași idei și de aceleași sentimente nobile, cari numai la frați adevărați se află, cari se pătrund de aceleași aspirațiuni”. Iată răspunsul coriștilor caransebeșeni: „Văzînd interesul viu și zelul nedumerit ce „Doina” împreună cu generoșii cetățeni ai urbiei Turnu Severin și-a manifestat pentru scopul cultural și național pe care îl urmărim, văzînd bunăvoința cu care ați primit modestele rezultate ale diligenței și ostenețelor noastre, ne simțim foarte măguliți că am putut cîștiga simpatiile voastre și suntem mîndri că am putut întări legătura dintre „Doina” și societatea noastră, ceea ce ne va servi de îndemn și mai mare a stărui pentru dezvoltarea și înflorirea artei naționale, făcîndu-se împreună lucrători la edificiul cultural național”¹⁴, (din ședința comitetului Societății române de cîntări și muzică din Caransebeș ținută la 18 septembrie 1902 la Caransebeș, președinte N. Velcu, secretar Ioachim Alionte pag. 5—6)“.

¹¹ „Foaia Diecezană” 17, Nr. 7 — aprilie 1902, p. 7, Caransebeș.

¹² „Drapelul” Nr. 53 — 17 mai 1902, p. 2 și 3, Lugoj.

¹³ „Foaia Diecezană” 17 Nr. 39 — 29 sept. c.v., Caransebeș, 1902.

¹⁴ „Dreptatea” 10, Nr. 447 — 15 sept., Tr. Severin, 1902.

Întîlnirile cu frații din România Mare erau emoționante. La rîndul lor venirile românilor bănățeni, erau evenimente de mare însemnătate cărora li se dădea toată atenția. Acest lucru se explică prin faptul că pentru venirea „Reuniunii de cîntări și muzică din Caransebeș” la Turnu Severin, Ștefan Paulian, dirijorul „Doinei”, compune un cîntec „Frați români, sosiți cu bine!”, cîntec cu care este întîmpinată la gară Reuniunea din Caransebeș în anul 1902:

*„Frați români, sosiți cu bine
Feriți noi vă primim
Aduceți-ne vești bune
De la frații ce-i iubim”*

Deosebit de mobilizator a fost și discursul pe care Ștefan Paulian l-a ținut cu această ocazie. Cuvintele sale au mișcat pe ascultători iar sfîrșitul discursului a fost un îndemn plin de speranțe: „cîntați și viața voastră să fie un cîntec de bucurie, de fericire; cîntați cîntece de îmbărbătare; cîntați cîntece de speranță și de înălțare, aceste cîntece în veci să nu vă părăsească, cîntați-vă idealul; neconținut duceți toată admirația noastră; cîntați și cu toții să sperăm a cînta cîntarea nouă”¹⁵.

Prin cuvîntul său, Ștefan Paulian cerea coriștilor caransebeșeni ca prin cîntec să mențină trează conștiința națională. Îndemnul său era pornit din inimile fraților din România, care nutreau aceleași idealuri. Ideile generoase și entuziaște ale fraților din România au fost îmbrățișate de coriști caransebeșeni, care prin concertele date în localitățile din Banat au devenit curea de transmisie între românii de peste Carpați și românii bănățeni.

Deosebit de revelatoare este activitatea corului Reuniunii române de cîntări și muzică concretizată în concertele pe care le susține în orașul Caransebeș, concerte ce au inclus în programele lor un bogat repertoriu de piese românești. Putem cita în acest sens concertele pe care corul Reuniunii române de cîntări și muzică din Caransebeș le-a susținut în anul 1902 și anume:

— concertul din 3/16 iunie¹⁶ la care s-au cîntat piesele *Hora Dobrogei* pentru cor mixt de Nicolae Popovici, *Frumoasă copiliță* cor de bărbați de Antoniu Sequens, *Răsunetul Ardealului* cor mixt de Ion Vidu;

— concertul din 28 septembrie¹⁷ al cărui program pregătit în onoarea Reuniunii învățătorilor români din Caransebeș, a cuprins printre altele: *Știi tu mîndro* și *Auzit-am* de Antoniu Sequens, *Coasa* de Ion Vidu, *Puișorul* de Costescu, *Nu-mi place și Țmi place* de Ion Vidu;

— concertul din 1 ianuarie 1903¹⁸ susținut de Corul Reuniunii cu un program ce cuprindea între altele și piesele: *Fiii României* de G. Muzicescu.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ „Foaia Diecezană” 17 Nr. 21 — 20 mai c.v., Caransebeș, 1902.

¹⁷ *Ibidem*, 23, Nr. 40 — 28 sept., c.v., Caransebeș, 1902, p. 5.

¹⁸ *Ibidem*, 17, Nr. 12 — 29 dec. c.v. Caransebeș, 1902.

Putem spune că anul 1902 reprezintă pentru Societatea română de cântări și muzică din Caransebeș un an de bogată activitate artistică și realizări în planul spiritualității românești.

Găsim deja la românii caransebeșeni un puternic simțămînt patriotic declarat fățiș în ciuda piedicilor pe care oficialitățile austro-ungare caută să le plaseze în calea tuturor acțiunilor cu caracter pronunțat al unității naționale a românilor. Corul devine exponentul ideii și dorinței de unitate națională, accentuîndu-se caracterul românesc al său.

Cu toate că autoritățile vremii se infiltrează în viața Societății de cântări și muzică din Caransebeș, totuși corul își continuă activitatea o perioadă sub scutul „Societății femeilor române pentru înfrumusețarea cimitirului” de sub președenția înflăcăratei românce Elena Iacobici în casa căreia se țin repetițiile sub conducerea lui Ioachim Alionte pînă în anul 1908.

În ciuda opreliștilor ivite în desfășurarea repetițiilor în cadrul Reuniunii române de cântări și muzică, corul se face remarcat în planul spiritualității românești prin cîteva concerte și anume: — în 1905 participă, ca urmare a unei invitații din partea Reuniunii române de cântări și muzică din Reșița, la un concert în Reșița, unde obține o diplomă pentru interpretare.

— anul 1906 debutează cu un concert¹⁹ în Caransebeș în care coriștii interpretează piese ale compozitorilor: Ion Vidu — *Andaluza* pentru cor bărbătesc; A. Mureșan — *Trecui valea* pentru cor mixt; Ion Vidu — *Răsunet de la Crișana* și George Dima — *Fintina cu trei izvoare* pentru cor mixt.

Vitregia vremurilor face ca Reuniunea de cântări și muzică din Caransebeș să nu poată participa în întregime la festivitățile din anul 1906 ce se țin la București. Totuși 40 de coriști caransebeșeni participă la festivități cîntînd în corul lugojan condus de maestrul Ion Vidu²⁰.

Semnificativ este discursul pe care-l țin la București solii cîntecului bănățean: „Am venit să vă aducem cîntarea prin care ne păstrăm limba, căci noi nu cîntăm ca să cîntăm și ca să ne asigurăm existența neamului...”²¹.

Și prin acest citat reiese clar scopul cultural și național ce-l urmăreau corurile bănățene. Dorința de unitate națională pe care o nutreau toți membrii Societăților de cântări și muzică din Banat este concretizată la Caransebeș de către membrii Societății române de cântări și muzică prin numirea în anul 1911²² ca „membrii onorari ai Societății de cântări și muzică din Caransebeș” a unor personalități ale vieții muzicale românești și anume pe Iacob Mureșan, Gheorghe Dima și Ioan Vidu. Apoi în 1912²³ la propunerea lui I. Vuia, Adunarea Societății române de cântări și muzică din Caransebeș „alege ca membru onorar al

¹⁹ „Foaia Diecezană”, 21, Nr. 1 — 1 ian., Caransebeș, 1906, p. 6.

²⁰ *Ibidem*, 30, Nr. 36 — 3 sept., Caransebeș, 1907.

²¹ *Ibidem*, 30, Nr. 42 — 15 oct., Caransebeș, 1907.

²² FASC, *Protocolul*, 11 sept., Fond SRCM, Dos. 81/1905—1931.

²³ *Ibidem*, 1 sept. 1912, Fond SRCM, Dos. 81/1905—1931.

societății pe I. Tiberiu Brediceanu²⁴. De aici reiese adîncă prețuire pe care o aveau membrii Reuniunii române de cîntări și muzică din Caransebeș față de creația acestor compozitori români, operele lor fiind parte integrantă din repertoriul corului, repertoriu care menținea nestinsă flacăra conștiinței naționale. La rîndul lor acești mari bărbați români au sprijinit activitatea neobosită a Reuniunii de cîntări și muzică din Caransebeș. În acest sens Tiberiu Brediceanu donează operele sale Societății de cîntări și muzică din Caransebeș²⁴.

Necesitatea strîngerii legăturilor frățești cu românii de peste Carpați aduce pe scena Caransebeșului în anul 1913 Societatea „Armonia” din Craiova²⁵.

Societatea „Armonia” este întîmpinată la gară de membrii societăților culturale din Caransebeș, la solemnitatea primirii participînd și taraful românesc de la Dalci a lui Luță Ioviță — Barbu Lăutarul al Banatului²⁶.

Un eveniment artistic de o deosebită însemnătate pentru amploarea sa și pentru mesajul național pe care l-a conținut a fost serbarea organizată în Caransebeș la 7 noiembrie 1913²⁷. Așa cum reiese din „programa serbărilor de la Caransebeș”²⁸ durată acestui mic festival a fost de 3 zile, în ultima zi este demn de menționat un fapt emoționant realizat de însuflețiții români participanți la petrecerea dansantă, și anume: s-au jucat „Călușerul” și „Bătuta” de coriștii din Mehadia și de elevii din Caransebeș, în costume naționale.

Meritul deosebit al acestor zile de petreceri a fost realizarea în fapta sentimentului de frăție română, cimentarea forței spirituale a românilor de dincoace de Carpați care au putut să se bucure chiar și numai trei zile de frumusețea cîntecului și jocului românesc.

Membrii Societății române de cîntări și muzică din Caransebeș, urmîrîc îndeaproape orice eveniment petrecut în planul spiritualității române. Așa se explică faptul că moartea marelui constructor român Aurel Vlaicu nu putea să lase indiferenți pe românii din Caransebeș. Cu ocazia ridicării primului monument în memoria geniului aviației române²⁹, se organizează în Caransebeș un concert festiv ce a cuprins un program de cîntece românești: *Moara cor bărbătesc de Chiriac*, *Cîmpoiul cor mixt cu solo*, de I. Velceanu, *Creangă ruptă (Trandafir cu creanga ruptă n.n.) cor mixt* de Ion Vidu și *Fa Marișoo cor mixt cu solo*, de C. Savu.

La 21 mai 1914, s-a constituit Despărțămîntul „Astra” în Caransebeș, despărțămînt care și-a propus ca: „prin știință, cultură și civilizațiune să ridice poporul român din starea umiltoare la care l-a adus vitregia vremurilor”.

Iată cum comentează ziarul Foaia Diecezană din 18/31 mai 1914 referitor la reconstituirea Despărțămîntului „Astrei” în Caransebeș: „Ve-

²⁴ *Ibidem*, 30 oct. 1912, Fond SRCM, Dos. 81/1905—1931.

²⁵ *Ibidem*, 21 apr., 1913, Fond SRCM, Dos. 81/1905—1931.

²⁶ *Ibidem*, 11/24 apr. 1913, Fond SRCM, Dos. 81/1905—1931.

²⁷ *Ibidem*, 6 oct., 1913, Fond SRCM, Dos. 81/1905—1931.

²⁸ *Ibidem*, 5 nov. 1913, Fond SRCM, dos. 81/1905—1931 fila 185.

²⁹ „Foaia Diecezană” 29, Nr. 15 — 13/26 apr. 1914.

niți numai sănătoși și aruncați sămînță bună! ... Sîntem convinși, cunoscînd firea acestui popor că sămînța aruncată va aduce roade în belșug spre binele nostru al tuturor. Vom afla la acest popor însuflețire, inteligență, voință tare și tot ce să cere pentru o înaintare spre bine, să-i arătăm însă mijloacele materiale, morala ce are să le folosească, apoi putem fi liniștiți³⁰.

Sprîjinul pe care-l dă Reuniunea de cîntări Despărțămîntului „Astra” reiese dintr-un protocol al Reuniunii, în care se arată: „Comitetul nostru a contribuit în mod esențial la organizarea adunărilor Despărțămîntului „Astrei” la Caransebeș. Astfel de adunări s-au ținut în comunele Iaz, Maciova, Păltiniș, Peștere. Corul nostru a cîntat mai multe piese la adunările culturale. Efectul ce l-a făcut corul nostru asupra poporului, ne-a umplut inima de bucurie ...”³¹.

Ascultătorii comentau cu viu interes atît repertoriul cît mai ales impresia ce rămînea de la Reuniunea caransebeșeană de cîntări care devenise pe bună dreptate un cărăuș spiritual al ideii de unitate națională.

Pe lîngă cîntecul patriotic pe care le avea corul caransebeșan în repertoriul său permanent, Reuniunea pune în scenă în anul 1914 opera Crai Nou de Ciprian Porumbescu, ca un omagiu adus regretatului compozitor român³². Valoarea spectacolului realizat a fost mare în primul rînd prin prezența unor cîntărețe de renume ca Lucia Cosma și Elisabeta Jurcă, iar în al doilea rînd succesul operetei se datorește și dirijorului Antoniu Sequens, care prin măiestria sa reușește să aducă întreaga formație la o adevărată perfecțiune.

Partea orchestrală a fost susținută de muzica militară a Regimentului 43 Infanterie din localitatea Biserica Albă sub bagheta „dirigintelui” Burea.

Astfel cele două seri de spectacol au fost pentru românii din Caransebeș și împrejurimi o adevărată elevare sufletească.

„Laudă-se cuvine conducătorilor Societății de cîntări care aduce în mod demn prinos de recunoștință și de pietate unuia din cei mai mari și mai fecunzi compozitori ce i-a avut neamul românesc fiind tocmai anul acesta 60 de ani de la naștere și 39 de la moartea lui Ciprian Porumbescu. Cuvine-să deci să ne dăm obolul material și moral acelor cari escelează în străduințe nobile și folositoare neamului nostru orop-sit”³³.

Iată comentariul presei cu privire la reprezentarea operetei *Crai Nou* în Caransebeș: „abia s-a potolit însuflețirea stîrnită de înălțătoarele serbări de astă-toamnă și fibrele vieții culturale din Caransebeș și jur, au fost din nou electrizate. Societatea română de cîntări și muzică și-a ținut de datorință să aducă prinos de pietate și recunoștință aceluia care ne-a îmbogățit în mod esențial literatura muzicală culegînd într-un mănunchi creațiunile artistice ale sufletului poporului de rînd și e bine

³⁰ „Foaia Diecezană”, 29, Nr. 20 — 18/31 mai, Caransebeș, 1914.

³¹ FASC, *Protocolul comitetului SRCM Caransebeș*, 8 dec., Dos. 81/1905, 1931, 1914.

³² „Foaia Diecezană”, 29, nr. 5 — 2/15 febr. Caransebeș, 1914.

³³ *Ibidem*, 29, Nr. 12 — 23/5 apr., Caransebeș, 1914.

cînd conducătorii vieții noastre publice ne prezintă ca într-o oglindă vie creațiunile bărbaților noștri mari, ca uitîndu-se în ea să ne crească însuflețirea pentru o activitate dezinteresată, altruistă și folositoare neamului. Cele două serate artistice au zguduit din nou inimile pesimiștilor. S-a dovedit din nou că dacă voim putem face minuni și am și făcut³⁴.

Cît despre cîntăreța Lucia Cosma numită „privighetoarea Banatului” presa spunea că: „este cea mai genuină și mai desteră interpretă a liedurilor. E firesc deci că a fermecat auditoriul. Un uragan de aplauze și o frumoasă jerbă de flori a fost expresia vădită a mulțumirii noastre pentru cîntecul ce ne-o face neamului românesc³⁵”.

La toate succesele obținute trebuie să adăugăm și popularitatea mare de care se bucura opereta *Crai Nou* în rîndurile bănățenilor.

Faptul că opereta era îndrăgită de caransebeșeni reiese din repetarea spectacolelor, la cererea publicului care „umple sala cu aplauzii și urale la ridicarea cortinei”.

Un fapt semnificativ l-a constituit prezența în sală a compozitorului Ion Vidu „și caransebeșenii care îl știm aprecia ca pe unul din cei mai mari bărbați bănățeni care alături de tribunul Brediceanu a deșteptat masele largi ale țărânilor noastre și cari îl știm stima și iubi, au erupt în ovații ce nu mai conteneau la adresa D-sale³⁶”.

Reprezentarea operetei *Crai Nou* a constituit pentru caransebeșeni un prilej de adevărată sărbătoare a cîntecului românesc. „După reprezentație a urmat în ambele seri dans pînă în zori. Dansurile: Hora, Ardeleana de doi, Romana, etc., apoi damele îmbrăcate aproape toate în costume naționale au dat petrecerii un adevărat caracter românesc³⁷”.

Punerea în scenă a operetei *Crai Nou* la Caransebeș nu este un fapt întîmplător. Indemnați de exemplul lugojenilor, opereta apare pe scena caransebeșană ca un sol al primei operete românești și ca o oglindire a năzuinței poporului de a trăi timpuri noi.

Semnificativ pentru acest spectacol este faptul că Reuniunea imortalizează evenimentul premierei operetei *Crai Nou* pe o carte poștală ilustrată care devine mesager ce duce vestea realizării spectacolului la Caransebeș.

O serie de concerte susținute de corul Reuniunii de muzică și cîntări din Caransebeș, spectacole împreunate cu teatrul, poezie sau muzică instrumentală, încununează activitatea anului 1914, dovedind deplina maturitate artistică la care au ajuns membrii acestei Reuniuni. Aceste spectacole aveau un profund caracter social și politic, multe dintre ele fiind dedicate unor evenimente importante naționale, unor personalități marcante din țară sau din Caransebeș sau pe lingă ședințele Societății de lectură din oraș cum a fost și concertul din 12 februarie 1914³⁸, care a cuprins între altele următoarele piese: *Un falcie glas* — cor bărbătesc de A. Sequens, executat de corul societar, *Dorul Ardealului* — cor băr-

³⁴ *Ibidem*, 29, Nr. 16 — 20/3 mai, Caransebeș, 1914.

³⁵ *Ibidem*, 29, Nr. 16 — 20/3 mai, Caransebeș, 1914.

³⁶ *Ibidem*, 29, Nr. 16 — 20/3 mai, Caransebeș, 1914.

³⁷ *Ibidem*, 29, Nr. 4 — 26/8 febr., Caransebeș, 1914.

³⁸ *Ibidem*, 29, Nr. 17 — 27/10 mai, Caransebeș, 1914.

bătesc cu solo de tenor și bariton de A. Popoyiciu executat de corul societar, *Doină* de Tiberiu Brediceanu cîntate de Petru Bancea cu acompaniament de pian susținut de Sequens.

Paralel cu activitatea corală, Reuniunea de cântări și muzică din Caransebeș participă activ la culturalizarea maselor și prin punerea în scenă a unor semnificative piese românești. În anii 1900—1902 membrii Reuniunii din Caransebeș joacă numeroase comedii și vodeviluri de Vasile Alecsandri din care amintesc *Piatra din casă*. De asemenea se joacă piesele *Soare și ploaie* de Iosif Vulcan, *Unde dai și unde crapă* de A. Cosma și altele.

Un eveniment artistic, poate dintre cele mai importante și semnificative din această perioadă o constituie venirea Societății române de cântări „Doina”. Acest lucru îl găsim consemnat în mai multe documente, și anume cu mult înainte de a avea loc concertul „Doinei” apare anunțul referitor la evenimentul ce va avea loc³⁹. Ziarul „Foaia Diecezană” consemnează pe larg acest prilej de înfrățire spirituală între românii aflați de o parte și de alta a Carpaților: „Societatea română de cântări — Doina — din Tr. Severin, care stă sub conducerea simpaticului și apreciatului dirigent I. St. Paulian, va concerta în simbăta din 6 iunie, în Caransebeș. Programul acestui mare concert este variat și compus cu multă pricepere muzicală. Corul constă din 60 persoane și va sosi la Caransebeș simbătă în 6 iunie 1914. Conducerea Societății române de cântări din localitate a și început pregătirile pentru o primire cât mai splendidă a fraților noștri de peste hotare. Vom avea deci un nou prilej de înfrățire a doinei românești. Cuvine-să deci mulțumire conducerii Societății române de cântări din localitate, care a invitat pe sora sa din Tr. Severin și care se străduiește atît de mult pentru înflorirea unei culturi solide în acest ținut”⁴⁰.

Într-adevăr membrii Societății române de cântări și muzică din Caransebeș, au fost la înălțime cu ocazia întîlnirii lor cu frații de neam din Tr. Severin. „Doina” a fost întîmpinată la gară de Societatea română de cântări și muzică împreună cu celelalte societăți românești și străine din Caransebeș și de un public numeros⁴¹.

Concertul mult așteptat a avut loc la orele 8 în sala cea mare de la hotelul Pomul Verde, în prezența unui public numeros. Punctele corale entuziasmează publicul. „Aproape toate cîntecele trebuie bisate”. Stirnesc însuflețire de nedescris, îndeosebi compozițiile prof. Paulian, care „este sărbătorit cu adevărată iubire”.

Culmea o atinge corul prin marea cantată *Munca* de Filipa. Succesul este asigurat pe deplin cu această ultimă piesă: „În aplauzele frenetice cari acopăr ultimele acorduri ale „Muncii”, titanice dezvoltate de Dl. Paulian, i se oferă o prea frumoasă cunună de lauri cu panglică tricolor”⁴². „Cîntecul doinei lor și al nostru (caransebeșenilor) a fost o ploaie de

³⁹ FASC, *Protocolul comitetului SRCM Caransebeș*, 19 apr. 1914, Fond SRCM, Dos. 81/1905—1931.

⁴⁰ „Foaia Diecezană” 29, Nr. 22 — 11/14 iunie, Caransebeș, 1914.

⁴¹ *Ibidem*, 29, Nr. 22 — 11/14 iunie, Caransebeș, 1914.

⁴² *Ibidem*, 29, Nr. 19 — 11/24 mai, Caransebeș, 1914.

primăvară binefăcătoare a cărei importanță — o înțeleg toți viitorii de bine ai neamului nostru românesc“.

S-a dat deci un nou prilej „ca doina românească să se înfrățească“, iar la această înfrățire să se oțelească și mai mult sentimentele românilor din aceste părți.

Repertoriul acestui concert este foarte variat. El se constituie din piese de compozitori bănățeni, de compozitori români de dincolo de Carpați și din repertoriul universal. Amintim câteva piese cum ar fi: *De-o vrea puica* — cor popular de Anastasescu aranjat pentru două coruri de Paulian, *Eqmond* — uvertura în fa minor pentru orchestră de Beethoven, *Fata de la Cosia* — aria pentru bas și pian de Flechtenmacher, *Doina* — cor mixt, solo de sopran și orchestră, de Paulian, *Se-ntorc vitejii* — cor mixt și orchestră de Paulian, *Grînele vara se coc* — de Ion Vidu, *Am umblat pădurile* — cor popular bărbătesc de Anastasescu, *Foaie verde de rogoz* de Brătianu, *Jalba Norii* de Ion Vidu, *Cîntec de Zor* de Enescu, etc.⁴³.

Atît de bogatul și variatul progres, este străbătut ca un fir roșu de cîntecul popular românesc, mesajul cîntecelor unind scena cu sala, împreunînd inimile și idealurile, entuziasmează pînă la lacrimi pe compozitorul Ion Vidu, aflat printre românii din Caransebeș. Cîntecele „Doinci“ devin mesagerul dorințelor bănățenilor. De fapt se repetă evenimentul din anul 1902 cînd cu ocazia concertului pe care-l dă Reuniunea „Doina“ din Tr. Severin în Caransebeș sub bagheta aceluiași dirijor St. Paulian, se unesc corurile Doina și Reunirea de cîntări din Caransebeș, cîntînd *Marșul Dorobanților*, compus de dirijor pentru cor bărbătesc⁴⁴. Prin unirea vocilor se pregătea unirea cu țara, unirea cu frații de dincolo de Carpați.

În anii premergători unirii Transilvaniei cu România corul și-a adus o contribuție plină de entuziasm, la pregătirea suflatească a poporului nostru, pentru actul istoric ce avea să desăvîrșească unitatea națională a românilor.

Fiii României de G. Muzicescu, *Răsunetul Ardealului* de Ion Vidu, *Hora Dobrogei* de Popovici, au fost cîntecele care au răsunat într-o atmosferă de un puternic ecou, întărind dorința legitimă de unire cu patria română a acestor vechi ținuturi românești.

Anul 1918 aduce împlinirea dorinței exprimate în cîntec mai bine de 40 de ani, de Societatea română de cîntări și muzică din Caransebeș.

Societatea română de cîntări trimite ca delegați la Marea Adunare Generală de la Alba Iulia pe Nicolae Sporea și George Bona⁴⁵. Alături de ei iau parte și cîțiva coriști, cu steagul purtat de Ghiță Bona, unul dintre coriștii condamnați în anul 1907 pentru „agitatie“.

Pentru a se feri de opreliștile care li se puneau, coriștii pleacă dintr-o gară mărginașă (Tîglăriei) și trec spre Alba Iulia, cîntînd peste tot *Deșteaptă-te Române* și îmbrățișînd pe oricine le ieșea în cale. În

⁴³ *Ibidem*, 16, Nr. 15 — 14 martie, Caransebeș, 1902.

⁴⁴ FASC, *Protocolul* comitetului SRCM Caransebeș, 29 nov., 1918, Fond SRCM, Dos. 81/1905—1931.

⁴⁵ Informație de la Olba Zgăverdea.

Alba Iulia, noaptea târziu, dau serenade personalităților politice venite acolo în numele românilor din Ardeal și Banat, să proclame unirea cu patria mamă. La festivități cîntă în marea masă a participanților, împreună cu celelalte coruri *Deșteaptă-te române* și strigă lozincă: „Trăiască România Mare!”. La întoarcerea spre casă cîntă și joacă, înconjurînd gările prin care au trecut, cu hore însuflețite, și luîndu-și rămas bun de la toți participanții, îmbrățișîndu-i într-o admirabilă manifestare de solidaritate românească⁴⁶.

În acest timp, în orașul Caransebeș, evenimentul era sărbătorit de populația română, adunată la primăria orașului. În ședința istorică din 25 octombrie 1918⁴⁷ de la primăria orașului, discursurile ce se țineau aveau același ideal — „necesitatea unirii”. După alegeri populația caransebeșului ovacionează în delir, pe membrii Consiliului Național. Orașul este în plină fierbere. Momentul culminant al manifestației se înscrie atunci cînd „cu ajutorul a 6 feciori chipeși, voinicul român Iota Dolnea înfige — între aclamări fără de sfîrșit — pe frontispiciul primăriei, tricolorul românesc. În acest moment solemn corul intonează fermecătorul cîntec *Trei culori cunosc pe lume*⁴⁸. Seara manifestațiile continuă. La toate aceste frămîntări era firesc să participe și Reuniunea română de cîntări și muzică din Caransebeș, care intona cîntece legate de unire. În cluda întinericului ce se lăsa prin oraș, cîntecul aprindea în inimile manifestaților dorința fierbinte de a se uni cu țara.

Fig. 7. „Reuniunea de cîntări și muzică” și „Corul Catedralei din Caransebeș” în frunte cu luptătorii pentru Unirea cea Mare.

Fig. 7. „La réunion de chansons et musique” et „Le chœur de la cathédrale de Caransebeș” en tête des combattants pour le Grande Union.

⁴⁶ Gheorghe Neamțu, *Activitatea Societății române de cîntări și muzică din Caransebeș*, p. 14—17.

⁴⁷ „Lumina”, I, Caransebeș, 1918, p. 42.

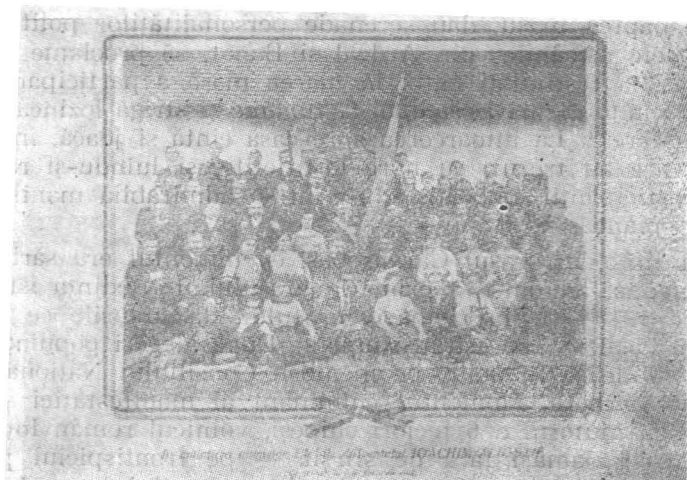

Fig. 2. „Reuniunea de cântăci și muzică” din Caransebeș — 5--8 februarie 1912, dirijor Ioachim Alionte.

Fig. 2. „La réunion de chansons et musique” de Caransebeș 5--8 février 1912, chef des choeurs Ioachim Alionte.

Cîntecul, în permanență a avut un rol deosebit de important în lupta pentru unitatea națională. Acest lucru este dovedit și prin editarea în Caransebeș în anul 1918, de către învățătorul Gheorghe Neamtu a unei broșuri intitulată: „cărțică de cîntece naționale și doine”. Scopul tipăririi în Caransebeș a unei asemenea broșuri este arătat de autor, în prefața lucrării sale se sublinia: „Încă de mult, dar mai ales acum, în zilele acestea mari, s-a simțit lipsa unei cărți care să cuprindă în ea puținele dar fermecătoarele noastre cîntece naționale, pe care, durere, foarte puțin le știu cînta cu textul lor corect. Spre a ajuta în privința aceasta poporul nostru iubit, m-am hotărît să întocmesc cărțica de față. Dacă prin broșura de față am contribuit numai cît de puțin la dezvoltarea conștiinței naționale, voi fi foarte mulțumit.”

Sigur că broșura își atinge pe deplin scopul deoarece în ea au fost înmănunchate, ca într-un buchet, cele mai mobilizatoare și semnificative cîntece patriotice ca: *Deșteaptă-te române*, *Cîntecul tricolorului*, *Pe-al nostru steag, Hora Unirii*.

Aceste cîntece nu au avut alt scop decît acela de a menține trează dragostea față de tricolorul românesc, dragostea față de România.

Pentru cultivarea în rîndul poporului a cîntecului românesc, un rol de seamă l-a avut în această perioadă și Tipografia Diecezană din Caransebeș. În această tipografie văd lumina tiparului cîntecele maestrului Vidu: *Haideți frați, Cîntecul străinătății, Marșul lui Iancu, Nu disperați*; ale prof. A. Sequens: *Rapsodia Română*, culegeri de folclor tipărite sub titlul *Federa* și altele.

Tipărirea în Caransebeș a acestor cîntece, într-un tiraj destul de mare, avea drept scop îmbogățirea repertoriului formațiilor corale cu

Fig. 3. Tabloul „La Șezătoare” prezentat la 4 mai 1913 de „Reuniunea de cîntări și muzică din Caransebeș”.

Fig. 3. Le tableau „À la veillée” présenté le 4 mai 1913 par „La Réunion de chansons et musique de Caransebeș”.

aceste cîntece și implicit, prin intermediul acestor formații, cîntecele se răspîndeau în întreg Banatul, Transilvania și România, devenind un bun al poporului în cultura sa.

Actul Unirii Transilvaniei și Banatului la România este privit cu legitimă mîndrie de coriștii caransebeșeni care își trimit delegații lor la adunarea cea mare. Cîntînd sub faldurile drapelului, solii Caransebeșului urcă în cetatea de la Alba Iulia la 1 decembrie 1918, pentru a participa la marea sărbătoare.

Fig. 4. Opereta „Crai Nou” prezentată în 1914 de „Societatea română de cîntări din Caransebeș”.

Fig. 4. L'opérette „Crai Nou” présentée en 1914 par la Société Roumaine de chansons de Caransebeș.

Activitatea Reuniunii caransebeșene s-a desfășurat într-un climat prielnic. Acest climat s-a brodat tot în cadrul Reuniunii de cântări unde polarizau elementele înaintate și consecvente ideii de desăvîrșire a unității naționale care se întâlneau aici cu coriștii, în care erau toate păturile sociale ale orașului. De aici aceste idei, prin intermediul coriștilor, se răspîndeau repede în masa orășenilor, unde încolțeau și se dezvoltau fiind menținute în permanență de dragostea pentru unire.

Unirea se împlinise oficial, cîntecul însă a unit pe românii bănățeni cu românii de dincolo de Carpați cu mult înaintea. Prin bogata sa activitate Reuniunea română de cântări și muzică din Caransebeș a desfășurat în Banat, o muncă neobosită pentru mobilizarea prin cîntec a maselor, în vederea desăvîrșirii unității naționale.

SILVIA POIANĂ

LA CONTRIBUTION DES FORMATIONS CHORALES CARANSEBES A LA GRANDE UNION

(Résumé)

Le chœur de la Reunion roumaine de chant et de musique s'est affirmé dans la vie culturelle de la ville Caransebeș par une intense activité, en cultivant par le chant et par le vers l'esprit roumain, ainsi de sorte qu'il a contribué à la valorisation du chant regional et national.

Le répertoire choisi prioritaire de la création des compositeurs roumains et les liaisons culturelles avec les sociétés du même genre de notre pays prouvent la volonté passionnée des Roumains de Banat de se fraterniser avec les Roumains de l'autre côté des Carpates.

Par une riche activité, la Réunion roumaine de chants et de musique de Caransebeș a entraîné les masses en vue de l'achèvement de l'unité nationale.